

Teatriringkondades on levinud arvamus, et kriitikud operetižanriga kui mitte just vaenujalal ei seisa, siis üleolevat suhtumist põdevat nad kindlapeale. Ent kas ei sõltu viimastel aastatel ilmunud arvustuste miniarv hoopis kehvapoolsetest lavastustest tingitud ülearu viisakast vaikimisest? Olgu sellega kuidas on, aga klassikalise opereti pöud valitses RAT «Estonias» ammuilma ning teade Pál Abrahami «Savoy balli» repertuaarivõtmisest löi meeled elevile. Kuigi helilooja teoseid pole teatris üle nelja aastakümne mängitud, ütleb tema nimi nii mõndagi (raadio, heliplaadid), klassikalise opereti ligitõmbavusest rääkimata.

Pál Abrahami viisiküllased, kolmekümnendate aastate algupoole tantsurütmidel põhinevad melodiad, lüürika segunemine särtsu, groteski ja koomikaga köidavad nii tegijaid kui ka publikut. Tänu Ülo Raudmäele sai «Savoy balli» partituur nüüdisaegsema, autori stiili respektsema, rütmilis-orkestraalse töötluse. Lavastaja Ago-Endrik Kerge muutis A. Grünwaldi ja F. Löhner-Beda libretot (laulude tõlkes K. Savilt ja J. Viidingult), tõstis muusikat ja stseeni ümber, tegi kupüüre, avardas mitmeid tegelaskujusid ja süzeeline, ja seda kõike tihedama dramaturgilise ülesehituse ja tänase vaataja huvides. Tempokülluse, fantaasia, maitse ja tugeva žanritunnetusega lavastatud operetis on salongilikku sentimentide ja naftaliinihõngu välditud, vaimekustest pakatav proosatekst hoiab tähelepanu pidevalt virgena. sündmustikutehne teos kutsus jälgima.

Osatäitjatega tehtud töö, näitlejais peituvate võimete avastamis- ja aktiveerimiskeskus annab täishääle tulemust. Mitmed näitlejad avanevad (nagu Kerge lavastustes ikka) uuest küljest või arenevad jõudsalt edasi, sulades terviklikku ansamblist. Sajaprotsendilise kasumi toovad lavastusele draamanäitlejad Jüri Krjukov ja Urmas Kibuspuu, meenutamaks «Estonia» opereti hiilgeaegu, mil nii noored kui ka eakamad sõnameistrid jumalavallatuis etendustes loorberid lõikasid. Lavastuse ühtsusele aitavad soodsalt kaasa A.-E. Kerge tantsuseadval (atraktiivsete numbreid kõrval näib III vaatus türgi tantsilmetu). «Estonia» valulast — koori — on nähtud proovidega võrreldes raske ära tunda. Nõudlik lavastaja on suutnud kollektiivi tuimusest vabastada ning II vaatus ballimiljõe seelad, ehkki tehtud pole veel kaugelki kõik (esineb muusikalise dünaamika seiskumist jm).

I vaatus finaalis meeldib uljast pummeldamistuhinast kantud lõpulaule lisatud kontrast — ükski jäanud kammerteener (E. Pärn) kordab äsja laulud vaikselt ja õige pisut nostalgii-

«BALL ON «SAVOYS»...»

selt, õhtuti topeltkaaniteks muutuvate naiste meenutamisel aga ilmub nähtavale toaneitsi Bébé... Iqati õnnestunud on ka II vaatus bakhanaalne finaali (läbi ruumide tuiskavate külaliste ekstaasi, opereti armuviisi huilgav purjus Célestin (U. Kibuspuu) koos tema rinnal nuuksuva Madeleine'iga). Opereti lõpu püüetamine uut skandaali töötava telegrammiga, sellest tekkinud pinged lahendamise ning valesihelise saatel klaase kokkuiõva ja publikule kummardava tegelaskonnaga toob küll elevust, kuigi erilist originaalsust võttel pole.

Lavastuse vaagimine A.-E. Kergele kohase väärtusekaaluga juhib mõtted ka mõningaile ebakohtadele ja küsita-

tamise, siis lubavad need tegevusrume mõttekalt laiendada ja mitmekesistada. Kostüümide värvigamma ja tegumoodidega ei tahaks lõpuni nõustuda, ent tegu võib olla ka subjektiivse arvamusega. Opereti valgustusel oodanuks enamat nõtkust ja leidlikkust.

Et dirigent on etenduse muusikaline juht, on ilmselge. Endel Nõgene ei loo «Savoy ballile» siiski laitmatut emotsionaalset baasi. Orkestripartii tekitab muusikavaegus, tempoline külg vajaks veel korrigeerimist, häirib liialt tugev saade (Veneetsia-duett

Hans Miilberg Mustafa ja Katrin Karisma Daisy osas.
GUNNAR VAIDLA foto

vustele. Üheks selliseks pean vaatus muusikalist disproportsiooni — I ja II vaatuses on laule-tants rohkesti, III vaatuses aga napilt, mistõttu lõppvaatus langeb muusikaliselt ära (Mustafa—Madeleine'i reisilaul jääb varem kuuldust hulga mannetumaks). Kurvas tab ballisaaliit (II vaatus) oodatava ruumilise avaruse ja siit tuleneva laia, elegantse joone puudumine. Raskepärane ja ülekuhjatud lavakujundus (kunstnik Aime Unt) takistab selles vaatuses liikumisvabadust, mitmed stseenid tunduvad kammitsetud, hästi teostatud finaali takerdub ruumikitsikusse. Kahjuks ei tule efektseid misansteene võimaldav trepp frontaalselt alla, vaid pöörab külgepidi kõrvalle, laskmata koos lava esiplaanile paigaldatud massiivse baariletiga Tangolita ja Daisy sissetulekuil ning Daisy laulude non-stop'il mõjule pääseda (noormeeste tantsuliikumine trepi ülalplatvormil jääb pooleldi nägemata). Ka on Madeleine'i esitatud Tangolita-laulu alguseks valitud podium akustiliselt ebasobiv, erineva ja muutuva laiusega trepiastmed pole näitlejatele mugavad. Mis puutub eri tasapindade ja pöördlava kasu-

ja «Mon cher papa» I vaatuses, Tangolita laul ja koorivalss II vaatuses, Madeleine — Mustafa reisilugu III vaatuses jt.), puudulik side lavaga võtab kantileenidelt musitseerimisvõimaluse. Ka «Savoy balli» dramaturgiat ei taju E. Nõgene ilmselt küllalt sügavalt — muusika ja sõnalise osa seosed jäävad omavahel sõlmimata ning tunnetuslik alus, millest üks või teine number algab või millesse ta välja viib, killustub. Kui näiteks äsja lõppenud laulust pärinev orkestri löik kõlab järgneva proosateksti saatets, võiks seda tasapisi hajutada, laulueelsed orkestritaktid aga vokaalnumbritesse diskreetselt sisse viia. Ainuüksi märgisõnade alusel saadet «lahti lüüa» ja paugepealt lõpetada ei maksaks. Tõhusamat tööd tuleks teha orkestripartii viimistlemisel — raskematest kohtadest hooletu ülelibisemine, koloriidinappus ning fortekohtade ülepaistamine kasu ei too. Noore dirigendi ja orkestri kontaktis pole samuti kõik veel laitmatu.

Opereti peategelaste rollid on tavaliselt vokaalselt nõudlikud, karakterite seisukohalt aga paras jagu stereotüüpsed. A.-E. Kerge käe all loob Helgi

Sallo varjunditerohke Madeleine de Faublas'. Tema markiis on õrnust, taibukust ja tunneteküllust, nukruse- ja pettumuseviive, naiselikku kavalust, huumorimeelt ning meeletust skandaalsete olukordade esilekutsumisel. H. Sallo tõlgenduslik külg lähtub lavastuse üldhäälestusest ning kui tema osatäitjate temperament tihtipeale keema läheb ning ülemängimisse kaldub, siis on Madeleine tavalisest enam raamides. Truudusetule abikaasale kättemaksmisel (II vaatus) esineb kahjuks häirivaid forsseerimisi, õige liin kaob tükat käest ning hakkadki arutlema: kas aristokraatlik Madeleine, kõigi endale lubatud kahemõttelisuste juures, ei peaks oma tegudest, žestidest ja ütlemistest pisut rohkem kohmetuma ning frivoolsust teesklema? Vastasel juhul varitseb mõnes etteastes hädaoht muutuda separeede liialt kogenud külastajaks. H. Sallo artistlikkus pole uudiseks, «Savoy ballis» aga üllatab ta oskusega rasket vokaalpartiid oma häälematerjalile ja interpreediomadustele kohandada. Ning kui leidub operetisõpru, keda harjumusliku «primadonnalikkuse» puudumine segab, siis arvan, et näitleja teisenemisvõimalusest tuleks tunda rõõmu ning loota, et see edasiste etendustega mängulist terviklikkust ei mineta.

Voldemar Kuslapi Aristide de Faublas pole tüütult veatu «esimene armastaja», vaid üsnagi riskantsete pettustega toimetulev kirglik, äkiline, õrnutseda oskav, kiivus, hõlpsalt segadusse sattuv, kerglane, kuid lõppkokkuvõttes sugugi mitte halb mees. Tonaalselt õige rolliteostus kulgeb loomuliku mängulusti ja väkikiirete reageeringutega, J. Krjukovi ja U. Kibuspuuga seotud stseenid toovad laulja loomelaadi ootamatuid värve, lavalist vabadust ja üle rambi kanduva hea enesetunde; lavastaja on osanud teda aktiveerida ning aastatega kogunenud lemmikvõttest eemale juhtida. Vokaalpartii kõlab musikaalselt ning tundub, et markii de Faublas't on saamas V. Kuslapi parimaid operetiosi.

Kunstilised täistuled iseloomustavad Katrin Karismad (Daisy), Jüri Krjukovit (Mustafa Bei) ja Urmas Kibuspuud (Céléstini). K. Karismale on ülemeeliku, isepäise, ettevõtliku ning armastuseski kange ameeriklanna osa tõeliseks võimeteprooviks, millest ta võitjana välja tuleb. Opereti subretipaari (ja mitte ainult!) vääramatu kolmainu — tekstilaulu-tantsu — süntees on ilusti paigas (I vaatuses tantsulaul mister Blackist ja leedi Sternist kuulub Karisma — Krjukovi esituses kõrgklassi), muusika ja rütm voolavad sarmikast, sõna ja rollikujundust valdavast näitlejast läbi ning hasartne koosmäng J. Krjukoviga vallutab saali.

Türgi saatkonna naistelembene ja ekstsentriline atasee Mustafa Bei dirigeerib kogu etendust. J. Krjukovis on kõik sedavõrd loomulik, orgaaniline ja kiirgav, et ta keravälguna lava valitseb ning partnereidki nakatab, olgu siis tegu teksti, pauside, tantsu, muidu liikumise või isegi lauluga (orkestrisaate piiratumad det-sibellid tuleksid siinkohal suuresti kasuks). Silmapaistev musikaalsus ja rütmitaju võimaldavad tal tagasihoidlikest hääleomadustest hoolimata oma numbrest toredasti täita ning ansamblis osaleda. Väljendusergas ja talendilt lõkendav näitleja võtab publiku pihku ning pistab säravalt naeratades taskusse.

Muide, «Estonia» opereti edaspidise käekäigu huvides tuleks seista hea selle eest, et ka solistidele määratakse tantsurepitiitor (balletirühmal oli ta ju olemas), kelle treeningunnid aitaksid olemasolevat süvendada ning maksimumvõimalusteni viia.

Nüansipeenelt sisulis-teostusliku tihedusega kujundab Urmas Kibuspuu kogeleva ja

lühinägeliku Céléstini — vae-se advokaadi, kes «Savoy» balliil oma unelmate naist leida loodab. Algul hädine ja saamatu, lööb ta Madeleine'i poolt õhutatuna järjest rohkem lõk-kele, daami kättemaksumaanöövri mõistmisel tabavad teda kõikvõimalikud, ilmekalt väljatoodud meeleolumuutused, mida U. Kibuspuu Faublas'de koduses segadustesaginas (III vaatus) ohtralt täien-dab. Nukkerkoomilisse kangelasse lisanduvad solvatud eneseuhkus ja liigutav lüürika, ballikaaslast reetmata torkab Céléstini armukadedada markii mõnuga õnge otsa, olles kogu seltskonnast kõige puhtam ja omakasupüüdmatum. Ei vaja ta ju unustamatu kohtumise kinnituseks mitte midagi enam kui Madeleine'i ballitualetilt pudenenud rohelist sullekest oma kuuerevääril...

Rostislav Gurjevi Céléstini veenab, et ka operitenoris võib varjuda kenake naljasoon ning sõnaliste karakterrollide edukas täitja. Jääb vaid üle soovida proovides saavutatud vaba loomisrõõmu etendustesse kandumist. Kui R. Gurjevi puhul kõlab separeesse tuikuvat Céléstini armuviisi igati ootuspäraselt, siis U. Kibuspuu intonatsioonipuhus falsett lausa rabab. Paiguti häirib osatäitjate ülirohke, teksti mõtte jälgimist segav kogelemine.

Nagu varemgi täheldatud, oskab A.-E. Kerge ka noori artiste õige pilguga vaadata, nende rakendamiseiga seotud riski kartmata, sest ega Hans Miilbergi (Mustafa Bei) ja eriti solistina debüteeriva Vaike Kiige (Daisy) astumine K. Karisma ja J. Krjukovi kõrvale pole niisama lihtne, kuigi arengu seisukohalt igatmoodi kasulik. H. Miilbergi olemine nii operi kui ka opereti n.-ö. kergema poole peal varemgi ko-

hanud ning seeparast on ka püstitandud mõõdulatt V. Kiige omast kõrgem. Laulja enese seisukohalt võib vokaalselt heatasemelist Mustafa Beid pidada tubliiks edasi-asteks, ehkki käärid energia-ga laetud ja tunduvalt loiumate lõikude vahel ei luba rolli terviklikkusest veel kõ-nelda. Sisepised reservid on H. Miilbergil olemas, etenduste jooksul saab Mustafa Bei talle hulga omasemaks ning soodsalt alustatu jõuabki praegusest ühtlasemalt publikuni. V. Kiik läheneb Daisyle julgelt ja hoogsalt. Kui I vaatuses on märgata erinevate etteastete vahelisi tühemikke, siis edas-pidi muutub tõlgendus kompaktsemaks ning võib loota, et V. Kiigest kujuneb tulevikus andekas subrett. Mõistagi seisab alles esimesi samme astu-val artistil ees mahukas töö: õppida kasutama häält nii sõnas kui ka laulus, elama kõrvuni rollis, arendama loomulikkust liikumist, tunnetama kogu teose dramaturgiat. Ent algus on tehtud ja — õnnestu-nult.

Mehi võrgutav argentiina tantsijanna La Tanqolita ei leia Katrin Kumpani ega Leelo Spirka näol täisväärtsuuliku kehas-tajat (L. Spirka on kujujooniselt mõneti konkreetsem, ent jätab nagu K. Kumpani vokaalselt soovida). Toaneitsi Bebé (Eha Pärj, Valentina Rossar) lihtsa-meelsus ja oma elujärje nutikas korraldamine mõjuvad siiralt. Karl Kalkuni kammerteener Archibaldi puhul on sõbrameheliku käitumise ja publiku naerutamiseiga liialdatud. I vaatuses finaali meeleolukas lõpetus venib ning kaotab emotsionaalse võlu. Endel Pärna väärikas, iqa-ühesse erinevalt suhtuv ja de-tailselt läbimõeldud Archibald kinnitab meie operetimestori vormisolekut. Arvo Laid jääb meel-de blaseerunud, enesekindla ja tühise Maurice'ina, Alari Põid-oja pole ennast samas rollis veel leidnud.

On hea meel tõdeda, et «Savoy balli» pillerkaaritavast lavastusest sai tähenduslik sündmus RAT «Estonia» loometeel, kummutades aastaid kestnud veendumuse teatri allavandumisest klassikalisele operetile. Tugevad märgid on maha pandud, suund edasiminekus käes. Sihikindlust, ta-het ja enesekriitikat tulevi-kuks!

HELGA TONSON